

נערים מתבגרים בני ארבעים

סיינפלד Seinfeld

סדרת טלוויזיה. יוצרים: ג'רי סיינפלד ולארי דייויד.

שחקנים: ג'רי סיינפלד, ג'ייסון אלכסנדר, ג'וליה לואיס-דרייפוס, מייקל ריצ'רדס, ווין נייט.

ארה"ב 1989 – 1998

4 עמודים

מאת קובי ניב

הקביעה שכבר הפכה למוסכמה, שצמחה מתוך פרק בסדרה עצמה, ש"סיינפלד" היא סדרה, סיטקום, על שום דבר או על כלום, למרות שחוזרים עליה שוב ושוב, היא שטות. קודם כל, "סיינפלד" היא לא בדיוק סיטקום, אלא אם אתם קוראים כך לכל סדרה קומית בטלוויזיה שיש בה צחוקים מוקלטים של קהל. כי סיטקום היא סוג או סוגה מאוד מסויימת של סדרת טלוויזיה קומית. זוהי סדרה המתרחשת לרוב כמעט אך ורק במקום אחד, בדרך כלל בית או מקום-עבודה, על כל חדריהם, וגיבוריה הם בני המשפחה או העובדים במקום. היא מצולמת באולפן, שם ממוקמת התפאורה של הבית או מקום העבודה, בפני קהל, ממש כאילו הייתה הצגת בתיאטרון, בכמה וכמה מצלמות בעת ובעונה אחת, שצילומיהן נערכים, תוך כדי וקצת גם לאחר מכן, לפרק המשודר, כשבפס הקול מושמעים הצחוקים של הקהל שהוקלטו באולפן בעת הצילומים, כשאליהם מוסיפים קולות צחוק מוקלטים, ככל הנדרש.

"סיינפלד", לעומת זאת, אינה מתרחשת במקום אחד, אם כי יש בה, מטבע הדברים, זירות צילום החוזרות על עצמן, כמו דירתו של סיינפלד, למשל. היא גם אינה מצולמת באולפן לפני קהל. גיבוריה גם אינם בני משפחה או עמיתים לעבודה, אלא חברים. נוסחה זאת, אגב, הועתקה או שימשה כהשראה, תלוי איך אתם רואים את הדברים, לסדרה "חברים", שהחלה להיות משודרת בשנת 1994, במקביל לשנתה המשודרת השישית של "סיינפלד", וגם ל"סקס והעיר הגדולה", ששידורה החל במקביל לשנתה האחרונה של "סיינפלד".

ולא פחות חשוב – "סיינפלד" אינה מצולמת בשיטת המולטי-קמרה, קרי ריבוי המצלמות במקביל, הנערכים לשידור תוך כדי הצילום, כפי שמצלומים סיטקומים, מהדורות חדשות ומשחקי ספורט, אלא במצלמה יחידנית, כמו שמצלמים סרט-קולנוע, שצילומיו נערכים לאחר מכן על מה שפעם היה שולחן עריכה והיום זה באמצעות תוכנת עריכה ממוחשבת. גם קולות הצחוקים של הקהל כביכול ב"סיינפלד" אינם מוקלטים מפי קהל צופים באולפן בפרק מן הסדרה ואחר-כך מוגברים בעריכה בעזרת קולות צחוק מוקלטים כנהוג או שהיה נהוג בסיטקום, אלא כל כולם צחוקים מוקלטים המוכנסים לפרק בשלב העריכה לשידור.

אבל מצד שני, לך דע, אולי הכריזו באיזו אוניברסיטה על "סיינפלד" כגירסה מעודכנת או משוכללת או פוסט-משהו של סיטקום, ושוב יצאתי, בור שכמוני, לא מעודכן אקדמית.

אבל בכל מקרה, לא כדי לדון בהגדרת הסוגה המדויקת של "סיינפלד" התכנסנו, אלא כדי לעסוק בשאלה במה היא עוסקת. על מה הסדרה הזאת? כי זו לא סדרה על כלום, או כפי שיש לדייק ולומר – על לא כלום, על שום דבר. אין דבר כזה יצירה, ספר, סרט, סדרה, שהיא על שום דבר. כל יצירה היא על משהו, גם אם מי מאיתנו או כולנו לא מבינים או לא מצליחים להבין על מה היא. אבל היא עדיין על משהו. וצריך ואפשר לפענח את השאלה הזאת, לגבי כל יצירה, ולמצוא, או לפחות להציע לה מענה סביר. וכך גם "סיינפלד" היא לא סדרה על שום דבר. אפילו ג'רי סיינפלד הגדיר לא מזמן את ההגדרה של "סיינפלד" כ"סדרה על שום דבר" כ"שטויות". והוא כמובן צודק. זו באמת אמירה או קביעה שטותית. אז על מה בכל זאת הסדרה הזאת? או אם תרצו, אם היא על כלום, אז באיזה כלום מדובר? אני חושב שהמפתח להבנת מהותה של הסדרה ולפיצוח השאלה במה היא עוסקת, נמצא לא בסיפורים ובעלילות ובבדיחות שהיא מציגה, אלא בארבע הדמויות – ג'רי, ג'ורג', איילין וקריימר (ואם תרצו אפשר להוסיף גם את ניומן ולהפוך אותם לחמישה) - גיבורי הסדרה.

מי הם? וקודם כל, בני כמה הם? דומני שבשום מקום ושלב בסדרה לא נמסר לנו גילם. וזה נראה לי, חשדן שכמוני, מאוד מוזר ולכן גם לגמרי לא מקרי או טעותי. לפיכך ראיתי לי לנכון לבדוק את גילם של השחקנים המגלמים את הדמויות הללו בתשע שנות התרחשות הסדרה, וליצור זהות (שלא תמיד קיימת, אבל במקרה שלנו דומני שכן) בין גיל השחקנים לגיל הדמויות שהם מגלמים בסדרה. ועוד הוספתי וחיטטתי ברשומות במעמד המשפחתי – נשואים, גרושים, ילדים – של השחקנים בשנות הסדרה, שהרי בסדרה לכל אורכה הם כולם רווקים גמורים, ולכן חשבתי שהנתונים הללו רלוונטיים לחשיפת מהותה של הסדרה.

ג'רי סיינפלד, המגלם בסדרה את עצמו, הוא יליד 1954. וזה אומר שהוא החל לככב בסדרה כשהיה בן 35 ובשנתה האחרונה בן 44. בסדרה, כמו כל ארבעת גיבוריה, גם הוא רווק, וכך היה גם במציאות, עד שהסתיימה הסדרה, רווק ללא ילדים. שנה לאחר שהסדרה ירדה, כשהיה בן 45, התחתן סיינפלד ובתוך חמש שנים נולדו לו שלושה ילדים.

ג'ייסון אלכסנדר, המגלם בסדרה את ג'ורג' קוסטנזה הרווק כמובן כמו כולם, היה בן 30 כשהסדרה החלה ובן 39 כשנסתיימה. במציאות נישא אלכסנדר עוד ב-1981, שבע שנים לפני פרוץ הסדרה, ובמהלך תשע שנות שידורה של הסדרה נולדו לו ולזוגתו שני ילדים.

מייקל ריצ'רדס, המגלם את קוזמו קריימר הרווק, נולד ב-1949, כלומר שהיה כבר בן 40 בשנתה ראשונה של הסדרה וסיים אותה כשהוא בן 49, כמעט 50. הוא התחתן כבר ב-1974, ונולדה לו בת אחת, עוד לפני הסדרה, ובמהלך שידורי הסדרה, ב-1992, התגרש. ג'וליה לואי-דרייפוס, המגלמת את איילין בניס הרווקה, היא הצעירה מכולם, ילידת 1961. היא החלה את הסדרה בת 28 וסיימה אותה בת 37. היא נישאה בשנת 1987, שנתיים לפני שהחלה הסדרה, ובמהלך צילומי הסדרה ילדה פעמיים. צמד הריונותיה ולידותיה, ואלו לא דברים של מה בכך, הועלמו והוסתרו מהצופים, והיו בסדרה, בדמותה כאיילין, כלא היו. כדי להבהיר את התמונה הלכתי על הכללות וממוצעים, ומן הבחינות הללו גיבורי הסדרה, אם הם אכן בגיל אלו המגלמים אותם, היו במהלכה בני 33 בתחילתה ובני 42 כשנסתיימה. זה לגבי גילם ומצבם המשפחתי. אבל מי הם בסדרה, לבד מכך שהם כולם רווקים נטולי ילדים בשנות השלושים והארבעים לחייהם - מה הם עושים? במה הם עוסקים? מה מעסיק אותם? איך הם חיים? כיצד הם מתקיימים? איפה הם גרים? מישהו מהם בזוגיות? מה?

כאמור, וזה חשוב, במהלך תשע שנות הסדרה איש מהדמויות, ומדובר באנשים בעשור הרביעי ואף תחילת החמישי של חייהם, לא רק שלא הקים משפחה, אלא גם לא נישא, אפילו לא קיים מערכת יחסים זוגית בת קיימא למשהו יותר משבועיים-שלושה. יחסי האישות, הזוגיות, שלהם מורכבים ממפגשים ללילה אחד או מרומנים קצרים ביותר. מארבעתם רק לג'רי, דומני, יש דירה משלו, שאכן משמשת כציר למפגשיהם, ואילו האחרים גרים בדירות שכורות, לא קבועות, ויש גם תקופות במהלך הסדרה, שהם חוזרים, בגילם, לגור בחוסר ברירה אצל ההורים. לאף אחד מהם אין מקצוע, חוץ אולי מלג'רי שהוא סטנדאפיסט, אם זה מקצוע, והם גם לא לומדים משהו, מקצוע כלשהו או אולי משהו באוניברסיטה. הם גם לא מתכננים לעצמם שום דבר, מה הם יעשו או איך הם רוצים לחיות בעתיד. כלום. הם חיים מהיום למחר ומהיד לפה. אין להם תעסוקה קבועה, או אפילו כזאת שהם אוהזים בה תקופה סבירה, והם בקושי מפרנסים את עצמם, ותקופות רבות מחייהם בסדרה, בגילם המתקדם, הם נסמכים על כסף שהם לוקחים מההורים. שלושת הגברים והאישה המבוגרים גיבורי "סיינפלד" גם לא מחויבים או מתחייבים לכלום. לא לבן או בת זוג, לא לילדים - כי אין להם, אבל גם לא לפעילות חברתית, לדעה פוליטית, לכלום. הן מחויבים ועסוקים כל חייהם בסדרה, ומדובר כמעט בעשר שנים, רק בעצמם. בשיחות סרק, רכילות וקומבינות, כשהכול טוב סביב עצמם. נרקיסים מוחלט. ועל זה הסדרה. על הוויית הריקנות הנרקסיסטית שבחיי אנשים בוגרים המסרבים להתבגר, ומושכים את גיל ההתבגרות שלהם עד מוות, כדי להישאר כאילו צעירים לנצח.

הסדרה עוסקת בלא-כלום, אם תרצו, שבחיי "הנעורים הנצחיים", האידיאל והמופת שהפכו להיות המוטיב והמכתיב הדומיננטי של החיים בעולם המערבי והעשיר וחקייו. ואכן, אם נביט במתרחש בעולם הזה, הרי שמספרם, אחוזם והשפעתם, בכל התחומים, על חיי כולנו, של האנשים שחיים את חייהם כמו גיבורי "סיינפלד", כמתבגרים נצחיים, הולכים ומתגברים.

שתי עובדות בזהירות מוכיחות שיוצרי "סיינפלד" היו מודעים לחלוטין למהות ומשמעות הסדרה שהם יוצרים. האחת היא שהם אכן הסתירו מצופי הסדרה, והדבר הצריך מאמצים ממושכים ולא פשוטים, את שני ההריונות ושתי הלידות שעברה השחקנית ג'וליה לואי-דרייפוס, שגילמה בסדרה את איילין. וכי למה זה היה כל כך חשוב להם שחלילה איילין בסדרה לא תהרה ותלד לא חשוב כתוצאה ומאלו יחסים? כי הם ידעו, הבינו, שהסדרה שלהם עוסקת ברווקים ורווקות "זקנים" בלי ילדים, ולכן עשו כל מאמץ לשמור על זה.

כך, למשל, ב"חברים", בסדרת הבת או ההמשך, או איך שלא תקראו לזה, של "סיינפלד", שעלתה לשידור שש שנים לאחר תחילת "סיינפלד", ראשית החברים צעירים בחמש שנים בממוצע מגיבורי "סיינפלד", בני 28 עד 38 במהלך עשר שנות שידורה, ושנית, כן היו בה ילדים ויחסי אהבה ארוכים ומשמעותיים מאשר אלה שב"סיינפלד". והסיבה לכך היא כנראה ראשוניותה ולכן גם נוקשותה "האידיאולוגית" של "סיינפלד" הסדרה שפתחה את סוגת קומדיית "החברים המתבגרים המבוגרים שלא חייבים כלום לאף אחד", כשסדרת הבת או ההמשך "חברים" כבר יכולה הייתה להרשות לעצמה מרחב של גמישות ופתיחות.

העובדה הבוהקת השנייה היא שדי מיד, כשנה ורבע בלבד, לאחר סיום שידור הסדרה, מיהר היוצר והכוכב שלה ג'רי סיינפלד לרוץ ולהתחתן, ובתוך חמש שנים גם עשה שלושה ילדים, כאילו מיהר לחפות, ואולי גם לכפר, מבחינתו, על כך שבמהלך הסדרה לא יכול היה, בגלל אופי הסדרה ודמויותיה, כולל הוא עצמו, להתחתן או לעשות, חלילה, ילדים.

"סיינפלד" היא לא סדרה על לא כלום. היא הציגה וחזתה, לראשונה בטלוויזיה, את בואו של העידן שבו אנחנו חיים עכשיו, עידן האדולסנטיות, התפוגגות הבגרות והימשכותו של גיל ההתבגרות לנצח, או עד היציאה לפנסיה, שהיא טקס המעבר מהתבגרות לזיקנה ולמוות.